

¹Клок С. В., к. геогр. н., ²Корнус А. О., к. геогр. н., доцент,

²Корнус О. Г., к. геогр. н., доцент, ²Данильченко О. С.

¹Український гідрометеорологічний інститут ДСНС України та НАН
України, м. Київ, Україна

²Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙНИХ ЗМІН МІНІМАЛЬНОЇ ДОБОВОЇ ТЕМПЕРАТУРИ ПОВІТРЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ НА ФОНІ ГЛОБАЛЬНОГО ПОТЕПЛІННЯ

Мінімальна температура повітря є важливою характеристикою, що визначають температурний режим навколишнього середовища. Зміни клімату та необхідність їх вивчення зумовили розробку різних індикаторів потепління. Серед них і мінімальна добова температура повітря, індекс якої отримав назву «тропічні ночі». Цей показник є важливим кліматичним індексом, запропонованим свого часу Всесвітньою Метеорологічною організацією (ВМО) для виявлення екстремальних відхилень термічного режиму (мінімальної температури повітря) в умовах глобального потепління, їх узагальнення для значних територій або для Землі в цілому та проведення відповідного порівняльного аналізу [3, 4]. Нагадаємо, що тропічними вважаються ночі, коли мінімальна температура повітря перевищує 20 °С.

Тропічні ночі раніше спостерігались, як правило, в тропічних широтах, проте у зв'язку з глобальним потеплінням, впродовж останніх десятиліть вони відзначаються в більш високих широтах – збільшується їх кількість або ж вони фіксуються там, де раніше таких явищ не було взагалі [1, 2]. Слід зазначити, що тропічні ночі, зокрема збільшення їх інтенсивності та повторюваності, певним чином впливають на здоров'я та життєдіяльність людини, можуть створювати негативні стресові теплові навантаження на її організм [1-4].

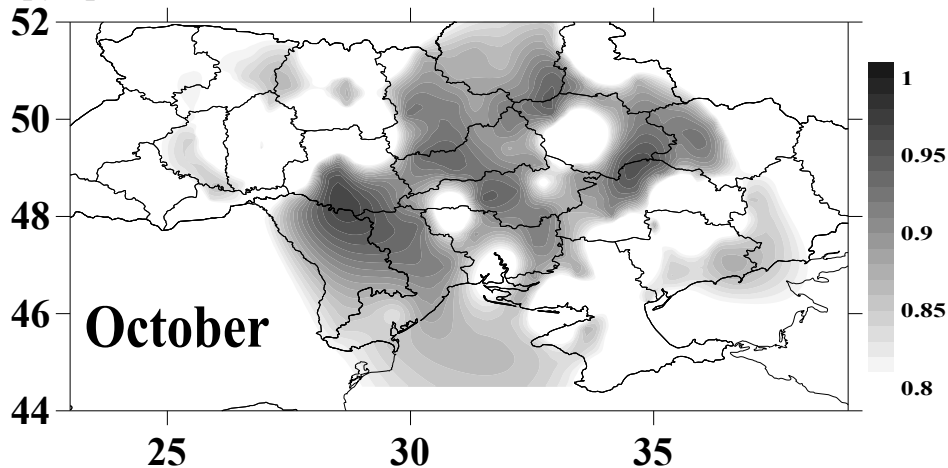
У даній статті наведено порівняльний аналіз повторюваності тропічних ночей по окремих станціям території України за період спостережень 1976-2019 рр. Обрані станції Полтава (49°34' пн.ш. 34°34' сх.д.), Житомир (50°15' пн.ш. 28°39' сх.д.) та Львів (49°50' пн.ш. 24°01' сх.д.) розташовані на близьких широтах, проте, належать до різних фізико-географічних областей України.

У роботі використано архів даних спостережень за мінімальною температурою повітря (табл. 1). Цікаво відмітити, що мінімальні екстремуми спостерігались досить давно – переважно у 80-х роках минулого століття, а максимумами – у першому десятиріччі поточного.

**Характеристики мінімальної температури повітря по станціям
України за період 1991-2019 рр.**

Характеристика спостережень			Середній		Абсолютний	
Пункт	спостереження		максимум	мінімум	максимум	мінімум
	кількість	період	дата	дата	дата	дата
Полтава	16071	01.01.1976 - 31.12.2019	<u>19,6°C</u> 07.2010	<u>18,6°C</u> 01.1987	<u>25,3°C</u> 07.1981	<u>29,2°C</u> 01.1987
Житомир	16041	01.01.1976 - 31.12.2019	<u>17,2°C</u> 07.2010	<u>20,1°C</u> 01.1987	<u>23,2°C</u> 08.2012	<u>33,3°C</u> 01.1987
Львів	16071	01.01.1976 - 31.12.2019	<u>16,0°C</u> 07.2012	<u>15,6°C</u> 02.1985	<u>21,7°C</u> 07.2007	<u>28,5°C</u> 02.1985

Встановлено, що розподіл та тенденції мінімальної температури повітря по території України суттєво відрізняються в залежності від регіону, що демонструє рис. 1.

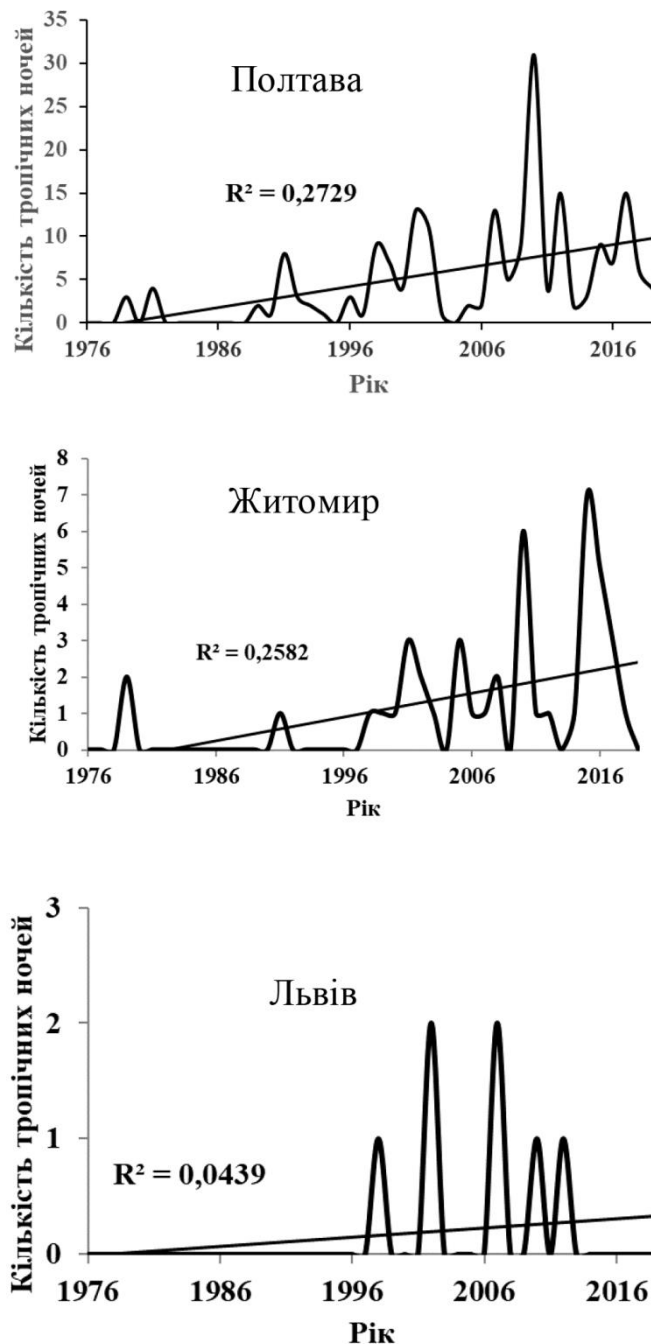

Рис. 1 Розподіл коефіцієнта кореляції між середньою мінімальною температурою повітря по території України та середньою мінімальною температурою повітря по станціям у жовтні за період 1991-2014 рр.

Важливо відмітити факт того, що східні та північно-східні території країни є найбільш активними в плані змін мінімальної температури повітря, особливо це стосується холодного періоду року. У перехідні сезони року спостерігається збільшення активності змін мінімальної температури повітря західних та північно-західних областей, що пов'язано з активізацією відповідних синоптичних процесів.

Проведений аналіз демонструє суттєво більшу кількість тропічних ночей на станції Полтава, тоді як на станції Житомир їх спостерігається дещо менше, а на станції Львів до середини 1990-х років минулого століття цього явища не спостерігалось взагалі, що демонструє рис. 2. Починаючи з 1995 року маємо збільшення кількості тропічних ночей на всіх трьох

станціях України, включаючи Львів, де вони зараз фіксуються стабільно практично кожного року.

Рис. 2. Розподіл випадків тропічних ночей по деяким станціям України за період спостережень 1991-2019 рр.

Окрім аналізу повторюваності тропічних ночей, наведено аналіз лінійних трендів їх розподілу тропічних ночей на зазначених станціях. Характеристики розподілу наведено у табл. 2.

Характеристики лінійних трендів розподілу тропічних ночей по станціям України за період 1991-2019 рр.

Пункт	Тренд, днів/44 роки	Похибка, днів	Коефіцієнт детермінації	F-статистика
Полтава	0,24	0,06	0,27	15,8
Житомир	0,06	0,02	0,25	14,6
Львів	0,008	0,006	0,04	1,9

Найбільший позитивний тренд, цілком очікувано, зафіксовано на метеостанції Полтава – 0,24 днів / 44 роки. У випадку Полтави та Житомира отримано статистично значущі тренди, що підтверджується відповідними значеннями F-статистики. По Львову результати не є статистично значущими, що можна пояснити незначною тривалістю ряду з наявними випадками тропічних ночей.

Отримані результати цілком відповідають відомим трендам глобального потепління: підвищення температури повітря призводить до збільшення кількості тропічних ночей практично по всій території країни. Слід зазначити, що інтенсивне збільшення їх повторюваності на сході та в центрі країни відбулося іще з середини 90-х років минулого століття. Впродовж останніх десятиліть явище тропічних ночей досить стабільно почало спостерігатись на західних територіях.

Використані інформаційні джерела:

1. Корнус А. О., Клок С. В., Поомарьов О. М. Тропічні ночі у місті Суми // Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Географічні науки. 2021. Т. 2, Вип. 3. С. 3–8. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6437507>
2. Элизбарашвили Э. Ш., Челидзе Н. З., Горгишели В.Э. Сравнительный анализ статистических характеристик тропических ночей для различных регионов Передней и Южной Азии // Труды Института гидрометеорологии Грузинского технического университета. 2017. Вып. 124. С. 55–59.
3. Peterson T. C. *Climate Change Indices*. WMO Bulletin, 2005, 54 (2), 83–86.
4. *ETCCDI Climate Change Indices*. URL: <http://etccdi.pacificclimate.org/indices.shtml>